

Кафедра української мови

**ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ
МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 1

Рівне-Острого-Оломоуць – 2011

УДК
ББК
Р

Лінгвістичні студії молодих дослідників : Збірник наукових праць. – Рівне-Остроголомоуць : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – 176 с.

УДК 821.161.2.09

Криворучко Антоніна, Хороша Наталія*(Науковий керівник – Адах Н. А., кандидат філологічних наук)*

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ КОСМОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються лексико-семантичні групи індивідуально-авторських новотворів, зафіксованих у лексиконі В. Стуса, І. Калинця, Г. Чубая, І. Світличного, П. Тичини та «молодомузівців», з'ясовуються значення одиниць та їх роль у поетичному тексті.

Ключові слова: авторські лексичні новотвори, інновація, космоніми, українська поезія ХХ століття.

В статье рассматриваются лексико-семантические группы индивидуально-авторских новообразований, зафиксированных в лексиконе В. Стуса, И. Калинца, Г. Чубая, И. Светличного, П. Тычины и «молодомузевцев», исследываются значения едениц и их роль в поэтических текстах.

Ключевые слова: авторские лексические новообразования, инновация, космонимы, украинская поэзия ХХ века.

The article is devoted to the analysis of individual avtor's innovations in the poetry by V. Stys, I. Kalinets, I. Svitlychniy, G. Chubay, P. Tichina, "molodomuzivci". The attention is paid to the lexico-semantic group, enucleated meaning of peculiarities and their role in the poetical texts.

Key word: avtor's lexic innovations, innovation, cosmonym, ukrainian poetry XX century.

До середини ХХ століття загалом були створені необхідні умови для становлення спеціальної лінгвістичної дисципліни – неології, основними проблемами якої є з'ясування місця і ролі нових слів у лексичній системі мови, визначення критеріїв їх виділення, дослідження способів їх структурної організації та функціонування, встановлення принципів класифікації та ін.

Проблемі вивчення індивідуально-авторських новотворів у вітчизняному мовознавстві присвячено багато досліджень, зокрема праці В. М. Русанівського, С. Я Єрмоленко, Г. М. Вокальчук, О. А. Стишова та ін. Лексичні інновації досліджувалися переважно на матеріалі художніх текстів. Так, велику увагу було приділено вивченню поетичної мови В. Стуса, І. Калинця, Г. Чубая, І. Світличного, П. Тичини, а також «молодомузівців» [2]. Зокрема, здійснено їхній словотворчий та семантичний аналіз. У лексиконі представлених поетів відображаються суперечності суспільно-політичного та художньо-естетичного характеру, тому ґрунтовного дослідження вимагають окремі тематичні групи новотворів.

Мета статті – аналіз семантичних та дериваційних особливостей оказіональних космонімів, засвідчених у поетичних текстах В. Стуса, І. Калинця, Г. Чубая, І. Світличного, П. Тичини та «молодомузівців».

Матеріалом дослідження слугував словник авторських новотворів в українській поезії ХХ ст. [3].

Детальний аналіз космонімів, зафіксованих у лексиконі українських поетів ХХ ст., дає можливість виокремити такі лексико-семантичні групи оказіональних іменників (з погляду їх семантики та з урахуванням специфіки функціонування в тексті):

1) назви істот: *зоря-вівця, цар-сонце, сонце-орач, місяцівна, зіронька- дівонька, зореходець, сонце-прихильник*. Варто зазначити, що у цій групі переважають новотвори, які виникли на основі словосполучень з підрядним зв'язком;

2) назви конкретних космонімів: *сонце-світло, сонце-прасонце, запланета, небо-неб*. Ця група представляє поняття, в яких кожен елемент обсягу є сукупністю відносно самостійних предметів;

3) абстрактні поняття: *зоря-мрія, піднебесність, небесність*. У цій групі представлені новотвори, в яких мисляться ознаки, ізольовані від її носія. Так, новотвір *зоря-мрія* складається з двох узуальних слів. Поет порівнює зорю з мрією, які обоє є недосяжні та абстрактні;

4) назви дій, процесів, явищ: *сонцепад, сонцеліт, сонцегрій*. Семантика цих слів пов'язана з дією космічного тіла сонця, яке падає, летить, гріє;

5) географічні назви, назви ландшафтів: *сонце-гора, Дніпрозоря*;

6) назви на позначення частини від цілого: *півнебес, напівсонце*;

7) поєднання двох космонімів в одне значення: *небо-небозвід, небо-сонце, світ-сонце, засвіт-сонця, світ-зоря, сонцехмар*;

8) назви на позначення форми та ознаки небесних тіл: *зірка-намистинка, місяць-медовець, місяць-серпик, небо-море, небо-синьолистя, зорегроно, зіронька-свічарниця, сонцезлото, сонце-золото, сонце-пекло, сонце-ладо*. За нашими спостереженнями ця група найоригінальніша, адже в ній містяться слова, семи яких передають форму або ознаку, притаманну певному космічному тілу.

Оказіональні дієприкметники передають ознаку певного предмета через ознаку небесного тіла та дію (*промісячений, сонцезбризний, зореплинний, зоресійний*). Індивідуально-авторські прикметники також позначають ознаку предмета чи явища, в якому відмежовується тільки частина, тобто сема зі значенням небесного тіла або ж космоніма, що позитивно забарвлюють лексику авторів, надають певної стилізації тексту (*зорян-ясний, піднебесно-чарівний, зазірний, високозоряний*).

Аналіз авторських космонімів за способами словотворення засвідчує, що поети створювали інновації різних частин мови такими способами:

– словоскладання (*небо-неб, напівсонце-напівтьма, світ-сонце, зірка-намистина, зіронька-свічарниця, сонце-орач, сонце-прасонце, сонце-світло, сонце-світло, місяць-медовець, зірка-яска, зіронька-дівонька, місяць-медовець, місяць-серпик, небо-сонце, сонце-світ*);

– основокладання (*засвітсонця, зореплинний, зоресійний, високозоряний, сонцегранний, сонцелико, сонцепад, сонцепруг, зореходець, зоряноясний, ряснозорий, сонцезбризний, сонцегрій, сонцезлото, сонцеприхильник, сонячнолиций, узорозорий, яснозорно*);

– префіксально-суфіксальний (*наднебесний, межизірний, зазірний, прозірочка, понаднебесний, визорений, піднебесність, промісячений*);

– префіксальний (*напівсонце, півнебес*);

– суфіксальний (*звіздарик, місяцівна, зореніти, небесність*).

Використання авторами складних та складених найменувань пояснюється тим, що, порівняно з однослівними номінаціями, композити та юкстапозити характеризують денотат конкретніше, точніше, використання їх замість описових конструкцій сприяє лаконічності висловлювання, що особливо поцінюється в поезії [1, с. 21]. Найоригінальнішими новотворами з погляду семантики і словотвору, на наш погляд, вважаються такі інновації: *небо-синьолистя, звіздарик, зірка-намистинка, зіронька-свічарниця, зорегроно, сонце-орач, сонце-пад, посоная-сонцецвіт*. Так, новотвір *зорегроно* містить сему 'зоря', а додаткового значення інновація набуває у поєднанні із семою 'гроно'.

Отже, індивідуально-авторські космоніми в українській поезії ХХ ст. складають велику тематичну групу, яка відзначається різноплановістю та строкатістю. Такі інновації надають певної семантичної, стилістичної, лексичної та граматичної оригінальності твору і водночас органічно вплітаються в зміст поезії. Подальше дослідження авторських космонімів є перспективним, оскільки дозволить розкрити особливості поезії ХХ ст.

Література:

1. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект); за ред. А. П. Грищенка : [монографія] / Г. М. Вокальчук. – Рівне : Науково-видавничий центр „Перспектива”, 2004. – 524 с.
2. Вокальчук Г. М. Короткий словник АЛН «молодомузівців» / Г. М. Вокальчук. – Рівне, 2005 (рукопис).
3. Словотворчість шістдесятників. Василь Стус. Ігор Калинець. Іван Світличний. Григорій Чубай: [збірник наукових праць; відп. ред. Г. М. Вокальчук]. – Острог : Вид-во Нау «Острозька академія», 2010. – 492 с. (лексикографічна серія «Українська індивідуально-авторська неографія»; вип. 4).

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Васильчик Ольга

СТРУКТУРА Й СИНТАКСИЧНІ ФУНКЦІЇ ПОРІВНЯНЬ –
ПРЕДИКАТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ УЛАСА САМЧУКА) 4

Жолобчук Анна

ЛОГІКО-ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИНИ
У СКЛАДНОСУРЯДНОМУ РЕЧЕННІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ О.КОБИЛЯНСЬКОЇ) 7

Жолобчук Анна, Остапюк Наталія

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ
НАЗВ ЯВИЩ ПРИРОДИ У СЛОВНИКУ ПОЕТІВ ХХ СТОЛІТТЯ 12

Ковтонюк Людмила

СЕМАНТИКА ДОВОАЛЕНТНИХ ДІЄСЛІВ РУХУ
В ДРАМІ «СОЛОДКА ДАРУСЯ» МАРІЇ МАТІОС 16

Козачук Ольга

ЛЕКСИЧНО НЕ ВИРАЖЕНІ СУБ'ЄКТНІ СИНТАКСЕМИ 19

Ланова Тетяна

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗОВАНИХ
ГРАМАТИЧНИХ ФОРМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ) 21

Новосад Ірина

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ 28

РОЗДІЛ II.

ЛЕКСИКА І ОНОМАСТИКА В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Андишула Юлія

МЕТАФОРА-ІМЕННИК У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО 32

Вернюк Назар

ЕПІТЕТИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ 34

Легкобит Дарина

СТРУКТУРА ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНИХ АНТРОПОНІМІВ
У ТВОРАХ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО 36

Макарець Юлія

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРИФРАЗОВОЇ НОМІНАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. 38

- Моисеева Анастасия**
 ПРЕЦЕДЕНТНЫЕ ФЕНОМЕНЫ
 В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ СМИ 41
- Онищук Олена**
 ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ТОПОНІМІЧНІ ПАРАЛЕЛІ 44
- Соколова Тамара**
 ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ
 ФРАНЦУЗСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ 47
- Стецюк Олена**
 СИНОНІМІЧНИЙ РЯД ТА ЙОГО СТРУКТУРА
 В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 50
- Струганець Юрій**
 ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ ЛЕКСИКИ "НАЗВИ ГРАВЦІВ
 ФУТБОЛЬНИХ КОМАНД" В УКРАЇНСЬКОМУ СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ 53
- Усач Наталія**
 ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНИХ СИНОНІМІВ
 У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ 55

РОЗДІЛ ІІІ.

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА НЕОЛОГІЯ ТА НЕОГРАФІЯ

- Басараба Іванна**
 СЛОВЕСНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ЛІНИ КОСТЕНКО 58
- Вдович Тетяна**
 ФОЛЬКЛОРНА ОСНОВА ОКАЗІОНАЛЬНИХ ФЛОРОЛЕКСЕМ
 У ПОЕЗІЇ ХХ – ХХІ СТОЛІТТЯ 60
- Галабурда Ірина, Одарієва Ірина**
 АВТОРСЬКІ ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ
 НА ПОЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ 64
- Денищук Ірина**
 СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ НОВОТВОРІВ
 У ПОЕЗІЇ ПАВЛА САВЧЕНКА 67
- Ірина Іжелюк, Ганна Килюшик, Ілона Козак**
 АВТОРСЬКІ НАЗВИ ЕЛЕМЕНТІВ ЛАНДШАФТУ
 В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ 71
- Кирилюк Ольга**
 ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ НОМІНАЦІЇ
 В ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧІНИ 73
- Коритнюк Надія**
 СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКОВІ НОВОТВОРИ В ПОЕЗІЇ АНДРІЯ МАЛИШКА 77
- Кравченко Катерина**
 СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ НАЗВ ЕМОЦІЙ
 В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 79
- Кривко Любов**
 ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
 АРКАДІЯ КАЗКИ ТА ПАВЛА ТИЧІНИ (КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ) 82

- Криворучко Антоніна, Хороша Наталія**
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ КОСМОНІМИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 86
- Максимчук Віталій**
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
ІЗ ЗАПОЗИЧЕНИМИ АФІКСОЇДАМИ 88
- Поліщук Оксана**
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ ПРИКМЕТНИКИ З НУМЕРАТИВНИМ
КОМПОНЕНТОМ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 92
- Рожко Іванна, Рожко Оксана**
АВТОРСЬКІ НОМІНАЦІЇ ОСІБ У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ 94
- Тимочко Ольга**
СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРЧОСТІ
ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ 60 – 70-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ 97
- Шнайдрок Людмила**
СЛОВНИК АВТОРСЬКИХ НОМІНАЦІЙ ПТАХІВ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 102

РОЗДІЛ ІV.

ЛІНГВОДИДАКТИКА І ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ МОВИ

- Віхтюк Марина**
ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ТЕЛЕКАНАЛУ СТБ 106
- Ігнатюк Наталія**
ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА
ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА
(НА МАТЕРІАЛІ КОНФЕСІЙНОГО СТИЛЮ) 109
- Корнелюк Юлія**
СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 112
- Тишко Наталія**
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕСИ) 115

РОЗДІЛ V.

КОМПАРАТИВІСТИКА

- Архангельська Тетяна**
СИМЕТРИЧНЕ Й АСИМЕТРИЧНЕ
В НОМІНАТИВНІЙ ПІДСИСТЕМІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ 119
- Гаврилюк Катерина**
ПРОБЛЕМИ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ 122
- Călăraș Angela**
COLOUR IDIOMS AND THEIR SEMANTIC PECULIARITIES
IN ENGLISH AND ROMANIAN 125

Тихонова ОксанаОЗНАКИ ТА ЕТАПИ АДАПТАЦІЇ АБРЕВІАТУР-АНГЛІЗМІВ
У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І КИТАЙСЬКІЙ МОВІ ЗМІ 128**РОЗДІЛ VI.****ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА****Виходилова Зденька**ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ СЕМИНАР
НА КАФЕДРЕ СЛАВИСТИКИ ОЛОМОУЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТА 134**Гладикова Мартина**РАССКАЗ Р. ГЕРАСИМОВОЙ «РЕКА ЖИЗНИ»
ДЛЯ ЧЕШСКОГО ЧИТАТЕЛЯ 135**Зилварова Никола**

АШОТ БЕГЛАРЯН – «ДЕНЬ РОЖДЕНИЯ» 138

Котаскова МартинаПЕРЕВОД НА ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК ФРАГМЕНТА РАССКАЗА ДИНЫ РУБИНОЙ
«ДВОЙНАЯ ФАМИЛИЯ» 140**Лизлова Елишка**РАССКАЗ М. АЛФЕРОВОЙ «ПОГЛОЩЕНИЕ»
ДЛЯ ЧЕШСКОГО ЧИТАТЕЛЯ 144**Мерзова Радана**LIDOVÁ PÍSEŇ JAKO PROSTŘEDEK PRVNÍHO KONTAKTU MEZI SLOVANSKÝMI
SVĚTY (ČESKO-UKRAJINSKÉ VZTAHY) 149**Мразкова Гана**ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА НОВИЙ СЛОВНИКОВИЙ СКЛАД
В УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ЧАСОПИСАХ 154**Тардонова Михаела**ПЕРЕВОД НА ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК РАССКАЗА Е. АНТОНОВА
«МИЛАЯ, Я ГОТОВ....» 157**Хокрова Ярмила**

РАССКАЗ ЗАХАРА ПРИЛЕПИНА «СЕРЖАНТ» 160

Олійник АнастасіяПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УСНОГО СИНХРОННОГО
ТА ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДІВ .....163**РОЗДІЛ VII.****ФОЛЬКЛОР У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ****Терновий Ярослав**СИМВОЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ
(НА МАТЕРІАЛІ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЮ) 167

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 170